

Z dějin Orla

Zakládání tělocvičných spolků	Od roku 1862 se začaly formovat první tělocvičné spolky, nazvané Sokol. Po stránce náboženské byla v Sokole nejprve naprostá snášenlivost mezi členstvem různých názorů. Později se ve společnosti začaly projevovat rozdílné pohledy na náboženskou výchovu mládeže, koncem 19. století se přeměnily v ostré protináboženské a proticírkevní boje. Také v Sokole začaly tyto tendence sílit, katolická církev byla sokoly stále častěji napadána.
Vznik orelských odborů	Proto se začali věřící členové od Sokola oddělovat a v letech 1902 - 1909 zakládat při katolických spolcích a křesťansko - sociální straně tělocvičné odbory. Ústředí tělocvičných odborů rozhodlo na jaře 1909 pojmenovat podle návrhu P. Štěpána Klapila z r. 1908 tělocvičné odbory při straně křesťansko - sociální názvem OREL podle katolického Orla slovinského. Oficiálně vyhlásil pojmenování tělocvičných odborů jménem OREL předseda křesťansko - sociální strany P. Jan Šrámek na manifestačním sjezdu katolíků dne 31. května 1909 v Olomouci. Rok 1909 se tak stává rodným rokem Orla. Hymnou Orla se stala báseň prostějovského faráře, básníka, spisovatele a novináře P. Karla Dostála Lutinova „Hoj, Orli mocných peruti“, zhudebněná ředitelem dómského kůru v Olomouci Josefem Nešverou.
Orel v letech 1909 - 1917	I. zemský slet Orla se konal 5. září 1909 ve Vyškově, po zdařilém II. zemském sletu v Kroměříži v roce 1910 vzrůstalo nadšení pro Orla a počet členstva na Moravě dosáhl 7 tis. III. zemský slet, konaný v roce 1912 také v Kroměříži, byl největší katolickou slavností z předválečné doby, rok nato bylo na Moravě přes 12 tis. členů. I. zemský slet Orla v Čechách se měl konat v srpnu 1914 v Hradci Králové. Vypukla však 1. světová válka, která znamenala téměř zánik orelského hnutí v Čechách i na Moravě. Hlavní kádr členstva narukoval na frontu, zůstaly jen ženy. Orel v Čechách téměř zanikl, v roce 1917 zůstalo na Moravě jen 19 odborů s 884 členy.
První obnova Orla a vznik samostatného „Čsl. Orla“	1. obnovu Orla nastínil rok před skončením světové války starosta Orla P. Jan Šrámek v roce 1917 na III. říšské konferenci Orla v Brně. Ještě před vznikem Československé republiky začal znovu vycházet časopis Orel. Orelská veřejnost přivítala s nadšením náš samostatný stát. 5. ledna 1919 se konal v Brně sjezd delegátů orelských odborů, na němž bylo schváleno, že se dosavadní tělocvičné odbory při straně křesťansko - sociální ruší a Orel se přetvořuje v samostatný ústřední spolek „Československý Orel“ s působností na celém území ČSR, se sídlem v Brně. Bylo zavedeno oslovení bratře, sestro a tykání v tělocvičnách a při veřejných vystoupeních. Dále byly schváleny stanovy a rozšíření „Československého Orla“ na Slovensko.
Rozvoj Orla v prvních letech ČSR	Po úplném osamostatnění Čs. Orla bylo započato s budováním nové struktury orelské organizace, vzniklo jednotné župní uspořádání. V začátcích ČSR vzplanul proticírkevní a hlavně protikatolický boj, započatý koncem min. století, ještě mnohem větší silou. Katolická církev se těžce bránila. Lidová strana, Orel a organizace s nimi sdružené stály pevně na katolické pozici a přestože se na Orla, jako avantgardu katolicismu vrhl kde kdo, rychle posiloval počty členů a jednot.

I. orelský slet v roce 1922	<p>I. orelský slet se konal v Brně v roce 1922 . Slet byl zahájen slavnostním sletovým zasedáním v neděli 16.července , neděli nato byl Den žactva a dorostu , jehož průvodu se zúčastnilo na 15 000 osob. Hlavní sletové dny se konaly 12. - 15. srpna 1922 za účasti 2 400 zahraničních hostů. V průvodu napočítáno 12 000 členů v orelských krojích a 205 praporů, za nimi 30 000 v šatě občanském. Špalíry podél trasy pochodu se odhadovaly na 150 000 . Pro slet složil hudební skladatel ThDr. Rudolf Šetina pochod na slova Vladimíra Hornofa „ Vzhůru , Orle slovanský “, nejznámější orelskou píseň, která se pro krásný nápěv a stále platná slova stává novodobou hymnou Orla v 90. letech uplynulého století. Brněnský slet Čs. Orla 1922 zaznamenal velký úspěch doma i v zahraničí. Po sletu nastal velký rozmach orelské tělovýchovné i kulturní činnosti: pořádány akademie, veřejná cvičení, župní slety, budovány stadióny a hřiště, stavěny orlovny, Katolické a Lidové domy. Orel se stal silnou složkou naší společnosti, s níž se muselo v čl. tělovýchově jednat jako s rovnoprávným partnerem.</p>																																													
Svatováclavské slavnosti - II. slet Orla v roce 1929	<p>Svatováclavské dny Orelstva v Praze 1929 - II. slet Orelstva - se konaly 4. - 6. července, národopisný den se uskutečnil v neděli 7. července. Kromě několika set zahraničních hostů šlo v čl. části průvodu přes 11 tis. v krojích i s dalšími občany čítal páteční průvod téměř 22 tis. osob a 50 kapel. Sletu byl přítomen prezident T. G. Masaryk. Národopisný den 7. července byl nádhernou podívanou na krojované skupiny, z nichž tvořily jádro a také nejkrásnější část průvodu krojovaní z Moravy . Na 2 tis. orlů a orlic v orelských krojích uzavíralo tuto barevnou nádheru. Všech účastníků v průvodě včetně 20 kapel a 80 praporů bylo více než 5 tis.</p>																																													
Velký rozmach Orla v letech 1931 - 1935	<p>Velký rozmach orelské tělovýchovné a osvětové činnosti je vidět na zvyšování počtu jednot a růstu členské základny, jak je patrné z přehledu za období 1931 - 1935:</p> <table border="1" data-bbox="352 1227 1337 1597"> <thead> <tr> <th>rok</th> <th>počet jednot</th> <th>členstva</th> <th colspan="2">Podrobnější údaje k roku 1938:</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>1931</td> <td>1 179</td> <td>112 501</td> <td>žactvo</td> <td>62 207</td> </tr> <tr> <td>1932</td> <td>1 205</td> <td>121 589</td> <td>dorost</td> <td>24 890</td> </tr> <tr> <td>1933</td> <td>1 239</td> <td>126 295</td> <td>dospělí</td> <td>82 277</td> </tr> <tr> <td>1934</td> <td>1 278</td> <td>141 910</td> <td colspan="2">podle území:</td> </tr> <tr> <td>1935</td> <td>1 325</td> <td>160 289</td> <td>Čechy</td> <td>34 988</td> </tr> <tr> <td>1938</td> <td>1 421</td> <td>169 374</td> <td>Morava a Slezsko</td> <td>79 986</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Slovensko</td> <td>46 504</td> </tr> <tr> <td></td> <td></td> <td></td> <td>Podkarpatská Rus</td> <td>7 896</td> </tr> </tbody> </table>	rok	počet jednot	členstva	Podrobnější údaje k roku 1938:		1931	1 179	112 501	žactvo	62 207	1932	1 205	121 589	dorost	24 890	1933	1 239	126 295	dospělí	82 277	1934	1 278	141 910	podle území:		1935	1 325	160 289	Čechy	34 988	1938	1 421	169 374	Morava a Slezsko	79 986				Slovensko	46 504				Podkarpatská Rus	7 896
rok	počet jednot	členstva	Podrobnější údaje k roku 1938:																																											
1931	1 179	112 501	žactvo	62 207																																										
1932	1 205	121 589	dorost	24 890																																										
1933	1 239	126 295	dospělí	82 277																																										
1934	1 278	141 910	podle území:																																											
1935	1 325	160 289	Čechy	34 988																																										
1938	1 421	169 374	Morava a Slezsko	79 986																																										
			Slovensko	46 504																																										
			Podkarpatská Rus	7 896																																										
Zákaz Orla Němci	<p>V Protektorátě Čechy a Morava nebyl Orel hned zrušen, nejprve došlo ke zrušení Orla 30.11. 1941 na Moravě a teprve výměrem K.H. Franka z 23.9.1942 byl Orel celostátně rozpuštěn a jeho majetek zabaven s odůvodněním, že činnost Orla byla říši nepřátelská. Orelský odboj proti německým okupantům za 2. světové války si vyžádal mnoho lidských obětí. Na VII. sjezdu Orla v r. 1947 bylo uvedeno, že celkem padlo 332 účastníků odboje, z nich na domácí půdě 111 , v zahraniční armádě 35 a v koncentračních táborech 186, mnozí další byli vězněni v nacistických koncentračních táborech.</p>																																													
Druhá obnova Orla	<p>K druhé obnově Orla docházelo v roce 1945 postupně jak byly osvobozovány jednotlivé části republiky. Již v prvních dnech po skončení války se objevily</p>																																													

snahy o sjednocení tělovýchovných a sportovních spolků v jeden organizační celek s názvem Sokol. Mládež měla být vychovávána podle jednotné komunistické ideologie, která byla nepřijatelná jak pro katolického Orla, tak pro národního Sokola, i když ten si sjednocovací záměry nedovedl zpočátku uvědomit. Po rok a půl trvajícím jednání došlo k vytvoření Československého tělovýchovného svazu, v němž se sdružilo 40 samostatných tělovýchovných, sportovních a pod. organizací k dobrovolné spolupráci při zachování své samostatnosti.

Orelská činnost se začala ve své historii podruhé obnovovat. VIII. řádný sjezd Československého Orla 31. července 1947 v Brně k tomu vytvořil organizační a personální podmínky, župy a jednoty začaly intenzivně pracovat.

Orelská etapa 1945 - 1948 byla nejkratší, ale nejslavnější etapou orelské historie. Orelské jednoty byly rychle po skončení války obnovovány, Orel svedl vítěznou bitvu o svoji samostatnou poválečnou existenci, na 200 tis. členů Orla naplňovalo tělocvičny a hřiště, rozvíjel se duchovní a kulturní život v jednotách. Pořádání orelských slavností Kroměříž 1948 a Praha 1949 bylo dokonale připraveno.

Zákaz Orla
komunisty

Nastal „Vítězný únor 1948“, vzápětí zákaz veškeré činnosti Orla. Půl roku po tradiční každoroční orelské mariánské pouti na Hostýně začalo hromadné zatýkání vedoucích činností Orla za pobuřování, ke kterému došlo při pouti na Svatém Hostýně. Tisíce orlů vystoupilo na Hostýn již v předvečer hlavní poutě. U ohňů zpívali národní a orelské písně, též orelskou hymnu. To považovala Stb za provokaci. Přes veškerou snahu se nepodařilo vedoucím funkcionářům zabránit, aby se v některých skupinách neprovolávala protikomunistická hesla a nezpívaly protisocialistické, satirické písně.

Orelský odboj
1948 - 1989

Dva dny před vánocemi roku 1948 začalo hromadné zatýkání vedoucích činitelů Orla, následovaly politické procesy. Rozsudky v prvním procesu Koukal a spol. 24. června 1949 byly následující: 18 obviněných bylo úhrnně odsouzeno ke 150 letům ztráty svobody, zabavením majetku, ztrátou čestných práv občanských a náhradou soudních výloh. Nejvyšší trest 18 let dostali 3 obvinění, dalších 6 funkcionářů 10 a více let. Odsouzení strávili ve vězení 108 let. Na proces Koukal a spol. navazovaly procesy další (podle seznamu Konfederace politických vězňů jich bylo celkem 17), členové Orla byli pro své přesvědčení zbavováni zaměstnání, šikanováni a pod.

Zrušení Orla
v roce 1950

O zrušení Orla výnosem ministerstva vnitra z 15. června 1948 nejsou hodnověrné doklady, rozhodnutí nebylo nikomu předáno, nikdo o něm nevěděl. Čs. Orel byl úředně zrušen podle výnosu Národní bezpečnosti až 15. června 1950.

Pokus o
obnovu Orla v
roce 1968

Pokus o obnovu Čs. Orla nastal v roce 1968, v období t.zv. „Pražského jara“. Začátkem února 1968 se sešli někteří vedoucí činitelé Orla, vypracovali zásady ideové činnosti odpovídající platným zákonům a předložili je ke schválení ministerstvu vnitra. To s existencí Orla souhlasilo, ale bez tělovýchovy, jednání 14. srpna bylo na dobré cestě. Mezitím probíhala asi ve 100 jednotách snaha o třetí obnovu Orla. Přišel vpád vojsk Varšavské smlouvy 21. srpna do republiky, který všechny snahy o obnovení činnosti ukončil.

Třetí obnova

Třetí obnova Orla probíhala až po pádu komunistického režimu v letech 1989 -

Orla	<p>1990. Zahájena byla schůzkou bývalých funkcionářů Orla 13. prosince 1989 a byla ukončena Manifestačním sjezdem Čs. Orla 30. června 1990 v Brně. V té době už bylo obnoveno asi 50 jednot a 12 žup. Po 42 letech nesvobody a pronásledování totalitním režimem se mohly orelské myšlenky znovu naplňovat.</p> <p>Prvním starostou obnoveného Orla se stává bratr Josef Papež, obětavý a přesvědčený organizátor orelského hnutí. V dalším volebním období se stává místostarostou a na XIII. sjezdu v roce 1995 byl za velké zásluhy o třetí obnovu Orla jmenován čestným starostou Orla.</p>
X. jubilejní sjezd	<p>O dva roky později se 17. a 18. října 1992 konal v Brně X. jubilejní sjezd Čs. Orla. Ke dni sjezdu se zvýšil počet jednot na 234 a žup na 19, stav členstva činil 4 920. Před zákazem v roce 1948 měla orelská organizace 1 000 vlastních objektů, o jejichž vrácení se musí stále tvrdě bojovat.</p> <p>Poněvadž bylo již v době konání sjezdu rozhodnuto o rozdělení republiky na Českou republiku a Slovenskou republiku k 1.1.1993, přijal sjezd na základě toho změnu názvu na Orel (předtím Československý Orel).</p> <p>Aktivity jednot a žup potvrzují, že se třetí obnova Orla podařila. Stojíme na začátku díla obnovy dřívější slávy a rozmachu orelského hnutí.</p> <p>Ke konci roku 2000 měl Orel v 237 jednotách a 22 župách 15 393 členů.</p>
Smysl Orla	<p>Úkolem sepsat historii Orla byl v roce 1996 pověřen orelský básník a spisovatel Vítězslav Horyna, bohužel napsal jen dvě úvodní kapitoly a ještě téhož roku zemřel.</p> <p>Obtížné práce o dějinách Orla se ujal v roce 1999 čestný starosta Orla bratr Josef Papež. V časopise Orel publikoval od čísla 2/1999 do čísla 12/2000 sérii historických pojednání s názvem „K pochopení smyslu Orla slouží dějiny“.</p> <p>S jeho laskavým svolením jsme převzali do úvodní kapitoly této brožury hlavní myšlenky a údaje z uvedeného pojednání, abychom historii Orla k 80. výročí trvání naší jednoty přiblížili i svým členům.</p> <p>Na závěr citujeme ušlechtilá a povzbuzující slova bratra Papeže, jimiž zamyšlení nad historií Orla ukončil:</p> <p><i>„ Historie Orla trvá 90 let, ale z celé této doby plná polovina byla prožita v zákazu činnosti a pronásledování. Války a totalitní režimy, nacistický a komunistický, zanechaly v historii Orla jen zdánlivě bílá místa. Byly to etapy ilegální činnosti proti režimům, které zdevastovaly přírodu, obce i města, nejvíce však lidské myšlení a mezilidské vztahy. Orel v z těchto zápasů vyšel jako vítěz, oslabený, ale nezlomený, odhodlaný dát znovu své síly a snahy do výchovy nového člověka, člověka věřícího v sílu lidského ducha, v možnost výchovy nového člověka, v morální obnovu naší mládeže - věřící však v pomoc Boží, která pomůže odvážným orlům tyto vznešené cíle uskutečnit.</i></p> <p><i>Cílem výchovného úsilí Orla po 90 let byla a stále zůstává krásná, zdravá a ušlechtilá mládež, hrdě se hlásící k náboženství Kristovu - znalá svých povinností k národu a státu. Dokonalá harmonie mezi výchovou duše a těla byla, je a zůstane ideálem orelské práce. (Josef Papež - Vánoce 2000, čestný starosta Orla.)</i></p>